

פרס נובל לשלום כקטליזטור מדיני - טראמפ כמשל

מאת אל"ם בדימוס, ד"ר רפאל בוכניק-חן

מבט מבס"א, מס' 2,350, 29 ביולי 2025

תקציר: מניעים אישיים לזכייה בפרס נובל לשלום עשויים להשפיע על קבלת החלטות של מנהיגים, במיוחד כאשר הם פועלים על מנת להותיר חותם ומורשת בהיסטוריה של ארצם. עם זאת נראה כי החתירה לפרס אינה המניע העיקרי, בהינתן שקלול של אינטרסים לאומיים ואילוצים פנימיים. במקרה של דונלד טראמפ, הנרטיב הרווח בשיח הציבורי, - לפיו שאיפתו לזכייה בפרס נובל לשלום מהווה אובססיה אישית - מסתמן כפשטני ואף פולקלוריסטי. בפועל, המדיניות שמוביל טראמפ בזירה הבינלאומית שמה דגש על פתרון משברים בדרכים דיפלומטיות, תוך שמירת אופציה צבאית זמינה ואמינה כמוצא אחרון.

מאז נבחר לכהונה שנייה בבית הלבן, ניכרת פעלתנות נמרצת מצד הנשיא טראמפ לפתרון סכסוכים בעלי פוטנציאל נפיץ. פעילות זו, מעבר להבלטת מעמדה של ארצות הברית כמעצמת על, מיוחסת גם - ולעיתים בעיקר - לאמביציה אישית של טראמפ לזכות בפרס נובל לשלום.

בהקשר המזרח תיכוני, ניכרת מעורבות דינמית של הממשל האמריקני בתיווך לשחרור החטופים ולהשגת הפסקת אש ברצועת עזה מחד גיסא, ובמשא ומתן הממושך עם איראן לפתרון סוגיית הגרעין, מאידך גיסא; פרשנויות תקשורתיות, מצביעות על נחישות מצד הנשיא טראמפ לפתור סוגיות מורכבות בדרכי שלום, נוכח שאיפתו לזכות בפרס נובל.

קסמו של הפרס טמון בלגיטימציה הגלובלית וביוקרה המוענקות למקבלו, והופכות אותו למשאת נפש נחשקת עבור מנהיגים. שיקולי אגו ותקווה לביסוס מוניטין היסטורי, ואף קנאה במנהיגים שזכו בפרס, עשויים לשמש מאיצים בעשייה הדיפלומטית בזירה הבינלאומית.

טראמפ הביע בעבר תסכול על כך שלא זכה בפרס, בניגוד לקודמו ברק אובמה, שזכה בפרס היוקרתי ב-2009. בשנת 2024 בנאום במועדון הכלכלי של דטרויט, הצהיר, "אם הייתי

נקרא אובמה, הייתי מקבל את פרס נובל תוך עשר שניות". לאחר הכרתו בינואר 2025, אמר לעיתונאים כי "הם לעולם לא יתנו לי פרס נובל לשלום. חבל, זה מגיע לי".

ג'ון בולטון, יועצו לביטחון לאומי לשעבר של טראמפ, ציין בריאיון לעיתון הספרדי "אל-פאיס" (31 במאי 2025), כי "האובססיה של טראמפ היא פרס נובל לשלום. בחתירה לפרס הוא מוכן לשנות סדרי עדיפויות [לאומיים]". עוד אמר כי "אין זה משנה מבחינתו אם יקבל את הפרס בגין אוקראינה, המזרח התיכון או בעבור התיווך בין הודו לבין פקיסטאן. אם ייכשל באוקראינה אזי יתמקד במזרח התיכון". בולטון מסיק כי זוהי הסיבה לשיגורו של השליח ויטקוף לניהול המשא ומתן עם איראן: "אם ישראל תשמיד את תוכנית הגרעין האיראנית, הדבר ישלול ממנו את המועמדות לפרס נובל, אולם אם ישיג הסכמה עם איראן לפירוק התוכנית הרי שהפרס יוענק לו".

מאמר ביומון הבריטי *גארדיין* (26 מארס 2025) קשר בין מדיניותו של טראמפ כלפי ישראל לבין הפרס, בציינו כי "...בעוד נראה כי תמיכתו של טראמפ בישראל מוצקה, אין לקחת זאת כדבר מובן מאליה... אצל טראמפ האינטרס האישי גובר על הדאגה [לאינטרסים] של האחרים. אם טראמפ חפץ להצטייר כאחראי הראשי לעסקה (ישראלית-פלשתינית), הרי שהדבר לא יוכל להתממש תוך כדי גיבוי לפשעי מלחמה ישראלים" ... המאמר מסכם בקביעה כי "לטרמפ לבדו יש יכולת לאכוף על נתניהו לאמץ גישה אחרת..."

חואן מנואל סנטוס, שזכה בפרס נובל לשלום כנשיא קולומביה בשנת 2016, נשמע ספקן: "עדיין אין לנו שלום, אז אני לא חושב שכרגע יש הרבה טיעונים התומכים ברצון הזה", אמר בריאיון. הוא הוסיף: "אני לא חושב שהוא או מישהו אחר יזכה בפרס נובל לשלום רק על סמך שאפתנותו לזכות בפרס הנכסף. אנשים לאורך ההיסטוריה זכו בפרס נובל לשלום בגלל מה שהם עושים ובגלל המוטיבציות האמיתיות שלהם לחתירה לשלום. אני מקווה שאלו הן הנסיבות גם כאן. אם הוא יצליח, אזי הוא עשוי להיות מועמד טוב לפרס."

גורמים בסביבתו של הנשיא האמריקני מספקים תימוכין מדרבנים למועמדותו הטבעית לפרס נובל. שר האוצר סקוט צוטט ברשת *פוקס ניוז* (פברואר 2025) באומרו כי "אם הפרס היה מוענק באופן הוגן, אני סבור כי בעוד שנה, הוא [טראמפ] צריך לקבל אותו". חברת הקונגרס הרפובליקנית, אליס סטפניק קבעה (ב-22 בפברואר 2025) כי "הנשיא טראמפ ראוי לפרס נובל לשלום בזכות הישגיו ההיסטוריים מתקופת הקדנציה הראשונה שלו".

סטיבן צ'ונג, אחראי התקשורת של ה"בית הלבן" צוטט בניו-יורק *טיימס* (24 במארס 2025) בציינו כי "פרס נובל לשלום ייחשב לבלתי לגיטימי אם תישלל מהנשיא טראמפ – הנשיא שוחר השלום האולטימטיבי – ההכרה המתבקשת כמי שחותר להשתתת הרמוניה ברחבי העולם".

בהקשר זה מצביעים מצדדיו של הנשיא האמריקני על מהלכים מקדמים, בעבר ובהווה, המשרתים את הרעיון של יישוב משברים וקידום שלום במערכת הבינלאומית. יודגשו בהקשר זה:

א. "הסכמי אברהם" מ-2020.

ב. צינון המתיחות בין הודו לבין פקיסטאן (2019 ו-2025).

ג. מעורבות פעילה לתיווך במלחמה באוקראינה.

סביר להניח כי זכייתם של הנשיאים האמריקניים, תיאודור רוזוולט (ב-1906), ג'ימי קרטר (ב-2002) וברק אובמה (ב-2009), בפרס נובל לשלום, תדרבן כמו בהכרח את דונלד

טראמפ, הידוע כבעל אגו מפותח למדי, לשאוף להנציח את שמו בפנתיאון של נושאי תואר כה מוערך.

בזיקה לסוגיה זו, מבט היסטורי אל הקונטקסט המזרח תיכוני, חושף עיסוק ממוקד בניסיון לקדם את מועמדותו של הנשיא המיתולוגי של תוניסיה, חביב בורגיבה, לפרס נובל לשלום. כרקע לכך שימשה קריאתו הפומבית, יוצאת הדופן, של בורגיבה מחודש אפריל 1965, לפיוס ערבי-ישראלי, ושיאפתו של מנהיג תוניסיה לרכוש מעמד בינלאומי ובין-ערבי, על רקע משקלו הדומיננטי של נשיא מצרים דאז, גמאל עבד-אל נאצר במזרח התיכון.

שגריר תוניסיה בפאריס, מחמד מסמודי פנה מיוזמתו אל שגריר ישראל וולטר איתן (יולי 1965), בבקשה כי ישראל תשתלב ביוזמה להמליץ על הנשיא בורגיבה כמועמד לפרס נובל לשלום. לדברי מסמודי, אם יקבל בורגיבה את הפרס הדבר יחייב אותו להתמיד בדרך בה הלך, ויעודד וידרבן אותו למאמצים נוספים לפיוס ערבי-ישראלי.

ישראל אמנם נענתה ליוזמה זו, אולם בסופו של דבר, לא הוענק הפרס היוקרתי לבורגיבה. במכתב אישי שנועד להישלח (אולם נגנז ברגע האחרון) מאת לוי אשכול, ראש ממשלת ישראל, אל חביב בורגיבה נכתב: "...ארגנו פניות לוועדת פרס נובל לשלום במגמה להניע את הוועדה להעניק לך את הפרס, שלדעתנו ראוי אתה לקבלו. אין לנו ספק שהעובדה שהוועדה לא נענתה לפניות אינה מעידה כי לא השתכנעה כי תרומתך לשלום הייתה ראויה לפרס, אלא משום שהיא חששה פן על-ידי הענקת הפרס, תיקלע לאי-הבנות עם ממשלות ערביות מסוימות".

לסיכום, מניעים אישיים לזכייה בפרס נובל לשלום עשויים להשפיע על קבלת החלטות של מנהיגים, במיוחד כאשר הם פועלים להותיר חותם ומורשת בהיסטוריה של ארצם. עם זאת נראה שהחתימה לקבלת הפרס אינה המניע העיקרי המנווט את פעילותם של מנהיגים, בהינתן שקלול של אינטרסים לאומיים ואילוצים פנימיים משפיעים.

בקונטקסט הנוגע לדונלד טראמפ, מסתמן כי הנרטיב הרווח בשיח הציבורי, לפיו החתימה לקבלת פרס נובל לשלום היא בבחינת אובססיה אישית של הנשיא, הוא פשטני עד כדי פולקלוריסטי. המסקנה המתבקשת הנובעת מכך היא כי תהליך קבלת ההחלטות של הבית הלבן בסוגיות בינלאומיות מבוסס על הערכת מצב ושיקולים רציונאליים, כאשר הציר המרכזי המשפיע על עיצוב המדיניות הוא מתן קדימה גבוהה ליישוב משברים בדרכים דיפלומטיות, זאת תוך שמירת אופציה צבאית אמינה, כמוצא אחרון בזמינות גבוהה.

לכך נודעת משמעות בכל הקשור להערכת מגמותיה האקטואליות של ארה"ב הן במשא ומתן עם איראן בסוגיית הגרעין, והן במעורבות במגעים לקידום עסקת חטופים וסיום המלחמה בעזה. במילים אחרות, גם כאשר מתקיימת תשתית משותפת של הבנות בין ארה"ב לבין ישראל לגבי קו-הסיום הרצוי של המהלכים המדיניים, הרי שמרכיב פרס נובל לשלום הוא יותר בבחינת הערת שוליים, לעומת התכלית המדינית.

* אל"מ (בדימוס) ד"ר רפאל בוכניק-חן הוא מחבר הספרים "דיפלומט ואיש סוד" ו-"הכשל המודיעיני והפתעת יום הכיפורים".